ISSN Impact Factor 7.331

Physical Learning: Officerox Lords and Approaches

thanceura S. Hegde!

A Assistant Professor.

\$ 5 % of the Bill Andreador I' to not a presence and first College.

Greeniett Hubby Spouts.

Toront HY demand of Principles (Com-

Administration 1

There advance has been present to that travels more fronts, alliegue, and stall or cargood working arranges that margain the familiation of traditional transmission and his of education Early the Appel planeses. must be from regional in aggress for experience theories remark on the use of Agrical Engineer in higher colored in the colored file that observe of the promise or from light or the officers recognized and approach the is advanted to re-main the officency of learning intrough Egyptal Economy. The paper who sells about the racks that are increased the two powers. Figure (parties of in acting condensational approach that was formed to movings for appeals of partial works the electronic planning delegations is have applications on down words to Phone in terms of one arrives the principal of the block who wounders as informer shall place recently. Popped coming country or process; may all billy contra going making the face orders processes become the instent and analysis market investigate, it also initiate the ter prepared rides by the neckers and also be capatre in the country, bergang in result the particular of the parties.

ACTIVISATE Commitment from the Commitment of the plants and the control for the efficient the state of the state of

introduction:

Teaching at the conversity later, two-hear performed as relatively slighly research during a long between them and action to video the process police on Golf the traditional invites with the professor, or the "single on the year" as the locality, that of the one on manuals of translating knowledge to receiving materia. Preventicione, over the real 50 series, security administrate and received between in particular have been enough present The respectables has not light to the following underly are posses in madestand between his to the lock of problement that tighter profession engagement with the material. makes a statemen waters quarkly the pace of the tections in our adopted to all features' weeks and traditional between one but nated for tracking beginn order skills such as application and analysis.

Assumptioned with the shall as provide student-resorted learning we have seen a sange of remainistic and education adequating Dipped class over carticula in higher education. The advacacy of the Diggest observed trade a punished happy by in untrilying fainly and the conducted respected studen. the fluored electrons model appears to address virtural challenges with madels and ways of instructing and pove way for active learning strategies and for using classroom time for capaging in higher icycle of Blower's taxonomy such as application, mulyou, and synthesis.

The from pollurs of the Ripped classroom method reclude the following

- FLEXUBLE LEARNING ENVIRONMENT: Our of the believers of a Faced towing elements is the or provides that invadance the propert work and comprehension. Trackets should adjust to the pure of their washing at their
- 1 LEARSING CLLTURE: Touchart fampt a tick promitteers that allows students to delve further and topics and provides them with opportunities for self-reflection and handson activities.
- ENTENTIONAL CONTENT: Touchers decid about all lain what direct mornalism to pair with michael. will river. Students should that Challenged has able to understand the potential on three even, a behavior which
- can have how his the rewriter in asserter PROFESSIONAL EDUCATOR: Managing students during beases and officing Steffank master to garge in classical economically are bring created with Report Classroom qualet.

the managed into the place of the court of the 21st a thirty (Special Issue - 113) 304 Singled Parties 7.834. Pers Reviewed Southell - www.alleject.ud.com

Authorit Conference or to the improvement to be stig improvement for the province of the state of the PROPERTY : Income the beautiful comment below and it is discuss the base of the

DAVO

The Outsid discusses result in based on the siles that renders of teaching in invested in the cores. that what to recently done in class to Especial or switched unit, that to have to mercuify done by the single-size out of class. Thus, make at a rackets heaving to a letters in time and then going fame to work of a set of anagoni problems, they read engine increase and assimilate heriors material through value as being and suggest in tracker-parted problem-solving, analysis and discussions to class. Proposees of Grand electors: for construct advertages of devertag tracking and learning to higher education assenting to the (Egypod sharrowne mode), in above, shakers to have so their own year, it occurring students to an invite stepage with learner measured, in here agrarmed characters for more effective, exceive and active learning activities, interiors receive expended apparameters to interact with and to assess students' learning, and students take control and exponentality for that learning.

Methodology

This study to based on the various interviews and quantum error of students (p=120) conducted to the spring of 2022 at BVB Engineering College, Hubbi. This study is bookd on the learning experiment and their openions on the current adaptation of the final year students who were pursuing their backelor's in segmenting or the tasse. Of thespe background guarantee were asked to sautern who had adopted us. different programs. The table 20cm deless reproteins the constituences, academic performances of students and the variation of the producers recordingly.

TABLE: STUDENT DEMOCRAPHICS AND QUESTIONNAIRES

QUESTIONS.	1.3	PERCENTAGE	MEAN	DEVIATION
Age	0.120.0	tool introduction to	- 2176	19-61
Gestler	120	AND SHOW	-	1905
Mee	529110	- 65933	100.00	
Wires	41	34.167		
Lew and High Achierum	12075		THE R	Water and
Low	74.3	100	-	
High	. 96	100		
Averago CGPA during studen	126	23.0	7.85	5.21
I'm soul to tearning using mileocyricanin	120	AT SECURIT	3.60	1.26

The CGPA mages from DIFE to 101011.

A detailed analysis on the data above was done carefully and the following results were obtained. Many other incligated questions along with these very taked which will be discussed in the stucks soction.

Republic / Other various:

From the above table the following results are obtained:

- 1. The stress ago of the students was 21.5 across of the students were studying in their fixed year.
- 2. Almost 70 made and 4) formale students portrappered in the enterview and their suspective percentage in recretioned above in the table :

- Further a detailed survey was made on the academic performances of the incidents 40 students 400. of 120 audients were high score adherers where as just 24 out at 120 millions were low some
- The results are obtained in the form of CGPA in engineering codego in the real of every sensitive. which ranges from 0.10 and the grades are given accordingly. The average a CPA second by the 120 students was 7.85 and the corresponding devotion is 5.21.
- 5. The students were asked about their learning preference as to whether they closure to learn through videous visuality of use their amaginative skills by Insterling to the Sections. A mean of \$42 of the used students preferred learning visually by watching videos through thipped learning methods
- Other questions were asked to the faculty members like, What is your approach towards implementing flipped classroom learning? What are the necessary tools that you've used to make while the rest the students choose learning through cognition. this process possible?

inculcate interactive learning between the students as well as facilities. Through this, a very effective and the lecture more and more interesting. They conduct group discussions, acutture time to time in order to interesting learning method is adapted provide clarity to students on certain topics. Each of the faculty members we their creative skills to make cod. The faculties record a video of their beture and odit if with visuals and other videos in order to Compiling all the answer I concluded that flipped learning requires a lot of effect from the licelities.

it is not sureasonable to cenclude that low achieves, who might find multional lectures challenging and mest valued aspects of video use was being able to pause and reward me video lectures. Against this fixed achievers in that the low achievers tended to have more positive attitudes towards the use of video as a learning techniques. This clearly shows that students find it convenient to Irem through flipped learning Also, the statistics shows that many students prefer to learn visually through videns by using flipped CGPA. This shows that flipped learning has in fact acted as an accordance are an effective method of learning. teacher and peer scaffedding in class and out of class through the use of Moodic (Modular Object-Oriented referred and tracher supervised classroom activities, and 3) more supported learning processes due to reasons for students' perceptions of increased and more effective learning are associated with: 1) The opportunities to reflect and fearn in the Frown piece. For all students to jetieral, the results indicate that the int-paced experienced an empowement using the flipped classificin model in terms of gaining more Exped classroom. A more detailed multiple of the anidents' experiences of using video showed that the learning took Low achievers also to higher extern perceived mercaned more effective learning through techniques. Hence, this method of learning has proved to be one of the stoat effective methods of learning Dynamic Learning Environment). The stronge CGPA of the students was 7.85 which is a pretty good affordances of video lecture (the ability to reflect and learn in over pace); 2) more meaningful practiceinterestingly, independent sample rases showed significant differences between low and high

classroom. The most commonly valued reasons for this was that the students appreciated learning through classroom model. The students in the study's sample were found to generally appreciate the flipped confirm the results of these studies and highlights additional advantages associated with the flipped engagement and a more active approach to learning in higher education. The findings from this study calls. Several studies have demonstrated that flipped classroom as a teaching secthed may premate student probably rever been as load as now. In this context, flipped classroom has been proposed to answer these eage into the guide on the side in order to pave way for student-centered active learning strategies have The call for reforming traditional higher education tracking, and for transforming the sage on the

> Nathand Conference or set that the control of the engineering for the product of the engineering and the engineering Brgander Assessment Line Commerced Still and Fig. Mades) office and All

learning took, increased and realization, engineered authorities, methods, more affective. Materials and appreciation of the flapsed character experience on the one hand, and attitudes towards radius or accessible widon lectures, and that I strong to convey and more effective supture the finese of the first ming entro mercual, the opportunity to state or their own pace, the study and making to out the

motivating and active learning. Open 100's for fow achievers and students that may struggle with traditional flipped classissen model seem to retire primarring ways to angage students in more effective, supports attention and premoting active learning in higher adversion, the retails of this study indicate that the more writte learning on the other hard. Thus, as final remarks, considering the reciffectiveness of stadiownal tectures or retaining students

L. Books W (2006). The "unflavoure" suched for encounting participation. Active Learning in Higher

References:

 Beibrea, V. Brokgman, H. Kontraker, R. A. Graud, (2015). The residence for "flighing out". A systematic general of the flepted chargest at marking education. Name Education Testay, 6, 15-21.

Bishop, J.L., & Vockson M.A.(1917). The flaged classroom: a markey of the research. In ASSES National

Bornsell C.C. (1994), Judy oping the genute operations a malmonal formal New Directions for teaching

But, A(2014). Statest about 46 the use of a flipped chanceom approach, evidence from Australia.

Catho W.E.(1985), Improving Natures, Idea paper no.14 Manharon: Kansas Ecog University, Content for

Davis R.S., Down D.L., & Ball, N. (2012). Physical the classroom and Instrumental rechectory integration in a salege-level is formation expected extendence course. Educational Technology Research and Development.

Article from the web: HISSLIVAMM REMAICHAILCOIT THE HIGHERIASSETT AT THE FIRE CLASSHOOM, APPRICACH OF PORTUNITI

ST AND CHALLENGES

With modifier Application

1387 TITLE (188)

ISSN: 2347-7660 (Print) /ISSN: 2454-1818 (Online)

Double Blind Peer-reviewed Refereed Research Journal

INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC & INNOVATIVE RESEARCH STUDIES

Volume-XI, Issue-I. January 2023

SPECIAL ISSUE / विशेषांक

PRE & POST-INDEPENDENCE INDIA AND CONCEPT OF DEVELOPMENT

Chief Editor

Prof. Maruti A. Dombar

Dr. Vidyavati Rajput

Editors

Dr. Arundhati F. Badami Shri Ramreddy K.

Dr. N. R. Savatikar Shri V.S. Meeshi

Dr. N. A. Kaujageri

DOUBLE BLIND-PEER-REVIWED REFEREED RESEARCH JOURNAL

SPECIAL THANKS

Dr. Vinit Kumar, Chief Editor, IJISHR Prof. Harish Arora, PGDAV College (Eve.), Univ. of Delhi, Nehru Nagar, New Delhi-110065

Published by

Centre for Scientific & Innovative Research Studies M-3/661, Sector-H, LDA Colony, Kanpur Road, Lucknow-226012

http://www.csirs.org.in

4 Clamerly Multidisciplinary Double-Blind Peer-Reviewed International Refereed Research Journal

IJSIRS

International Journal of Scientific & Innovative Research Studies)

ISSN: 2347-7060 (Print) | ISSN: 2454-1818 (Online)

Volume - XI, Issue - I, January (2023)

CHIEF EDITOR (SPECIAL ISSUE)

Prof. Maruti A. Dombar / Dr. Vidyavati Rajput

Editor's

Dr. Arundhati F. Badami / Shri Ramreddy K. / Dr. N.R. Savatikar Shri V.S. Meeshi / Dr. N.A. Koujageri

Editorial Board

Dr. Hasankhan K. Kulkarni / Dr. Shrinivas V. Shenivi / Dr Shyam Gayakwad Smt. Afreen Hallur / Shri S.M. Holi / Smt. G.A. Akki / Smt. Shilpa Naikar Smt. Shweta / Shri B.S.Beerannavar / Shri M.C.Hadimani Shri Mohan Benachmaradi / Smt.Sunanda Hatti

- Editing of the Research Journal is processed without any remittance. The selection and publication is done
  after recommendation of subject expert referee.
- Thoughts, language, vision and example in published research paper are entirely of author of research paper.

  This not necessary that both editor and editorial board are satisfied by the research paper. The responsibility of the matter of research paper is entirely of author.
- any condition if any National / International University denies to accept the research paper published in the ournal then it is not the responsibilities of Editor, publisher and Management.
- Before re-use of published research paper in any manner, it is compulsory to take written acceptance from Chief Editor, unless it will assumed as disobedience of copyright rules.
- All the legal undertaking related to this journal is subjected to be hearable at Lucknow jurisdiction only.

Rabindranath Tagore's 'Gora' A Perception of Indian Nationalism

Dr. Swapna K Jadhan

Assistant professor, Department of Enga SSNC Dr. B.R.Ambedkar Smaraka A.K.K. Education Society Arts & Commerce College, Hubli, Karnataka. India

ABSTRACT:

Rabindranath Tagore remains to be a multifaceted genius who has inspine generations of intelligent and compassionate thinkers regardless of their ethnicity, religious language, or other barriers like state or nation. In Tagore's concept of humanism, humanitakes superiority over all other forms of identity. It transcends all divisions and obstacles. Tagore also depicts the universality of religion and its fundamental human element here, also has to do with how one's ideas change as time, society, and community do. He desires a return to the traditions and origins of Hinduism. He expresses concern over the gap between believers and nonbelievers, between the superstitious and the non-superstitious. The traditional practises, in Gora's opinion, are part of the nation's heritage. They ought to be kept. Only then will our nation be able to unite. It is crucial to be proud of what the nation has accomplished.

Key words: confrontations, fundamental human element, Nation's heritage

A true nationalist and unquestionable humanist, Rabindranath Tagore remains to be a multifaceted genius who has inspired generations of intelligent and compassionate thinkers regardless of their ethnicity, religion, language, or other barriers like state or nation.

The six-decade span of Tagore's literary and artistic talent is nothing more than a reflection of the sensitive artist, the empathetic man of letters, the profound thinker, and the shrewd experimenter. The article guarantees about Tagore's thought-provoking perception on Indian nationalism, focusing the very soul of his intellectual deliberation. It may be regarded as a false promise if someone assures to introduce in brief his all-encompassing intellectual engagements. Throughout his life, Tagore quantified his opinions on Indian nationalism. Tagore's unusual and comprehensive ideas on Indian nationalism, his argument, that nationalism's genuine heart lay in its broad humanistic interest rather than confined political tactics is a different approach with a high standard. The majority of Tagore's understanding of nationalism is based on ancient Indian philosophy, which held that the entire globe in one nest. Tagore attempted to equate nationalism with concepts like peace, harmony, and welfare in an effort to distance himself from the mainstream belief in nationalism. He continues by saying that if India intends to help the globe in any way, it should only be in the shape of humanity.

In Tagore's concept of humanism, humanity takes superiority over all other forms of identity. It transcends all divisions and obstacles. He continues by saying that saints like Nanak, Kabir, and Chaitanya sparked humanism in Indian minds. Sadly, it was overshadowed over time by the forceful rise of narrow-mindedness and the caste-based breakdown of our society.

In Tagore's opinion, the freedom of the mind is more crucial than political freedom. In order to promote freedom of mind, we should let go of the narrowness and be more inclusive in our inner and outer expressions. Mental freedom finds harmony with the human soul and with human life in general. Additionally, he held the view that there is only one history, namely the history of mankind, and that all other histories are but parts of this one. Nations

in a strong spiritual foundation, compassion, and love for others may flourish at any time.

as, Indian nationalism—or nationalism of any kind—is nothing more than a blend of istic humanism and welfare ideas. It need to be an acceptable process that starts from ide.

One of the finest novel of modern India is Gora, written by Rabindranath Tagore. It is colonial book that was written in 1909, when British ruled India. It is a classic tale that notes colonial India's varied social life. The story takes place in a period when Bengali liety was split between Brahmos and orthodox Hindus. As a result, it illustrates the gious intolerance and discord and might be described as the clash of the ancient and the idem. Tagore also depicts the universality of religion and its fundamental human element in its laso has to do with how one's ideas change as time, society, and community do. It also nonstrates how women's status in Indian society is changing. He covers a range of social lies. It designates a crucial stage in his literary development and national identity ploration.

Two love stories appear in the book. The characters include Pareshbapu and Gora, toy, Suchartia, Lalita, Anandomoyi who serve as society's representatives. All of the aracters are important. But Gora who has a fierce love for his country—is the novel's most inificant character. He is a devoted nationalist and a traditional Brahmin. His nationalist tivations are stronger. He also attracts people spiritually, which causes a physical fraction.

Gora from Tagore is encompassed into Sucharita. He is enthralled by Brahmo Paresh pu's leadership. Anandmoyi's portrayal serves as a good counterpoint to Gora's. Lolita is scribed to be beautiful, lovely, impulsive, and restless. Sucharita is screne and silent. She slikes Binoy's flaw in this area of his personality. From the beginning of their first ationship, Lolita has liked Gora. The novelist uses two stories to illustrate the fanatical haviour of both Hindus and Brahmins. The novel discusses nationalism, religion, and love are receives a heavy blow to his defence of traditional Hinduism. He seeks total freedom an all constraints. The novel's conclusion is the novel's revelation of his mobility. The work illfully conveys the culture, tradition, and fierce patriotism of India.

Tagore's portrayal of the character of Anandamoyi demonstrates how love and inderstanding can break down barriers of easte, faith, religion, and race. She exemplifies how imple religious rituals and debate alone do not lead to purity. She provides personal instances how love for other people has affected her life. Her attitude has changed as a result of mandamoyi's acceptance of Gora, and Sucharita's love for him changes who she According to Tagore, western education has led to the emergence of a modern lady. He ers the socioeconomic structure. After adopting Gora, she experiences a life crisis. The usion between her affection for a child and her adherence to her own religion torments her.

Every character is at odds with one another. It creates walls between people based on figs like race and religion. Gora develops. He develops his ideals of Indian nationalism and comes a Hindu activist. His close friend is Binoy. He pays a daily visit to Sucharita and lita's home (Brahmo girls). Sucharita attracts his attention. Gora's affection for and dication to the nation are embroiled in an emotional battle. Throughout the course of the ok, the love stories of Gora and Sucharita, Binoy and Lolita are developed. The excessive naviour of both Hindus and Brahmos is revealed in two stories.

People are above meaningless disputes and build trivial conflicts. Anandamoyi plays significant part by directing the four main characters. She is the embodiment of his crished motherland, the perfect mother, and a great source of inspiration. Scripture was led Binoy. Lolita is a source of silence and grace as well as a moral supporter. She shows noy the same amount of love and affection. Sucharita is eager to help the nation and its zens. She influences in the growth of Gora's personality and his self-realization. She is

Gora's source of inspiration, and as a result. Gora has come to understand the importance of women's contributions to the nation's advancement. Her parents have passed away.

Paresh Babu, a close friend of her father's, is raising her and her brother Satish. She is a remarkable woman with a unique perspective. Sucharita is psychologically mature. Her compassion, genuineness, and sympathetic understanding appeals Gora. Binoy admires her display of affection. Her conversation with Gora about his opinions of the Bramho community is noteworthy. She can't stand the narrow sectarian mindset and baughty conduct of Haran, who is well respected in the Bramho Circles. Sucharita declines to continue a relationship with Gora after meeting him. She makes a terrific friend in Binoy's eyes, and he nicknames her Didi. She serves as Lolita's mentor and philosopher. She holds Paresh Babu, her friend and mentor, in the highest regard. She expresses interest in his wellness. She believes that her relationship with Gora is unusual. Although their love is not typical, they were meant to be together. His lack of interest has hurt her. Over time, she gains Gora's understanding. She does not share his religious convictions. Gora criticises the Brahmo principles. The incident involving Gora's arrest reveals a change. Her psychological conflict lessens, and she starts to feel more engrossed in Gora. The union of tradition and modernity is the essence of Gora and Sucharita's relationship. It represents a kind of love that knows no boundaries of caste, community, race, or nation.

He sacrifices his life for a good cause. Her loyalty and love for him are so great that she doesn't think twice about ignoring Haran Babu when the moment is right. The struggle is between the natural human desire for love and nationalism's higher aspirations. Lolita is also a significant character in the book. She believes she is the true protagonist. She stands out among Tagore's female characters due to her boldness, self-assurance, and vigour. She is credited with starting the feminist and women's liberation movements in the modern era. She criticises the dated and conventional norms that enable masculine society to exploit women. The male-dominated culture affects all of the female characters negatively. Sundari's opposite. Labonya, is different from her in looks, attire, outlook, and behaviour. More than her sisters, she is taller and darker. She makes fun of Binov for siding with Gora and adopting his viewpoints. She admires her father since he respects others' opinions and never forces his views on them. The same is true of Sucharita, she discovers. She and Binoy travelled to Calcutta in a steamboat in one of the episodes. She is moved by Gora's idealistic, patriotic, nationalistic, and loving attitude towards the country. As a result, she chooses not to participate in the performance and instructs Binoy to resist being persuaded by anyone. Her nationalism is aggressive.

The novelist's ability to portray the Brahmo-Hindu strife of his period was made possible by the love and marriage story of Binoy and Lolita. For Lolita and his affection, Binoy is not willing to compromise his friendship with Gora in order to get married. She has no faith in the discrimination against women based on the customary division of labour between men and women she feels strongly about giving back for the benefit of national service. Through the character Lolita, who is willing to give up her house and support the national movement, Rabindranath Tagore depicts the female. The effects of Western liberalism on the caste-based Hindu society are shown by Tagore.

Hindu society is divided into two groups: those who consciously adopt Western concepts and those who criticise Indian culture and custom as a result of the strong influence of western ideas. Only individuals from the opposing sects, such as Anandamoyi, Binoy, Paresh, Sucharita, and Lolita, follow the correct path. In a powerful statement, Binoy rebels against Gora's conservative Hinduism. India is a multicultural and caste-based country. We mourn the loss of faith in humanism among our people as a result of the frequent dispute based on language or caste.

Gora's personality has been portrayed sympathetically. He is portrayed as a representation of early 20th-century nationalism. He stands in for the hopes and feelings of the educated Bengalis of his era who struggled against the injustice of British officers and attempted to find and defend their cultural heritage. Gora, then, is everything that is Indian and is sacred. In addition to highlighting the importance of humanism in life and the transcendence of caste, group, and religion in India's cultural unity. Tagore also highlights the threats that the country's national awakening faces the 20th century for the nation. He cautions his compatriots against the national movement's inclination toward a militant Hinduism when it is influenced by radical figures.

"Gora is contemporary and yet timeless, as is the case with many great literary works of the

world and it reaches out towards the universal" says Bhabani Bhattacharya.

Gora can be considered an epic for a number of reasons. The only Bengali novel that has been translated into English is this one. It captures the social, political, and cultural life of all middle-class educated Bengalis. The fight between Brahmo-Hindus and their extremism was recounted by Rabindranath Tagore. According to Narayan Ray, "Translated Gora is skillful disposition of events, its masterly delineation of characters, the solid nature of its content and craft."

To sum up, the current novel Gora is contemporary in terms of technique, philosophy, and organisation. It is outstanding in terms of both topic and execution. The relationships between biology, society, psychology, and nationalism are skillfully braided together. In his poetry, Rabindranath Tagore captures the social, political, and moral climate of modern India. Gora also depicts confrontations between cultures. The author has captured a pivotal time in Indian history when Hindu society was desperately trying to keep itself together in the face of both internal and external pressures. Gora the novel exhibits Tagore's nationalism in his desire to tenaciously uphold traditions and values in order to preserve Hinduism. He desires a return to the traditions and origins of Hinduism. He expresses concern over the gap between believers and nonbelievers, between the superstitious and the non-superstitious. The traditions and practises, in Gora's opinion, are part of the nation's heritage. They ought to be kept. Only then will our nation be able to unite. It is crucial to be proud of what the nation has accomplished.

References:-

+

- 1. Work of Rabindranath Tagore celebrated in London.BBC News. Retrieved 15July 2015
- Sarada. M., R Tagore: A Study of Women Characters in his Novels, Sterling Publication, New Delhi 1988
- Tagore. Rabindranath. Gora Macmillan and Co. Limited, London, 1961, p.272
- BattacharyaBhabani, Tagore as Novelist in Rabindranath Tagore, A Contemporary Volume. 1861-1961... New Delhi: Sahitya Academi, 1961.p.97
- Ray. Niharranjan. Three Novels of Tagore, in Indian Literature-Tagore Number Vol.4.p.176
- Dr. BhushanVitthalTagad. Nationalism in Rabindranath Tagore's Translated Gora, Aayushi International Interdisciplinary Research Journal (AIIRJ) 2018, Vol - V Issue-II.p.76-79
- Singh, A Portrayal of Nationalism in Rabindranath Tagore's Gora. Journal of Ravishankar University (Part A: Social Science), (2021). 27(1), pp.70-72

ISSN: 2347-7660 (Print) /ISSN: 2454-1818 (Online)

Double Blind Peer-reviewed Refereed Research Journal

INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC & INNOVATIVE RESEARCH STUDIES

Volume-XI, Issue-I. January 2023

SPECIAL ISSUE / विशेषांक

PRE & POST-INDEPENDENCE INDIA AND CONCEPT OF DEVELOPMENT

Chief Editor

Prof. Maruti A. Dombar

Dr. Vidyavati Rajput

Editors

Dr. Arundhati F. Badami Shri Ramreddy K. Dr. N. R. Savatikar Shri V.S. Meeshi

Dr. N.A. Koujageri

A Quarterly Multidisciplinary Double-Blind Peer-Reviewed International Refereed Research Journal

IJSIRS

(International Journal of Scientific & Innovative Research Studies)

ISSN: 2347-7060 (Print) | ISSN: 2454-1818 (Online)

Volume – XI, Issue – I, January (2023)

CHIEF EDITOR (SPECIAL ISSUE)

Prof. Maruti A. Dombar / Dr. Vidyavati Rajput

Editor's

Dr. Arundhati F. Badami / Shri Ramreddy K. / Dr. N.R. Savatikar Shri V.S. Meeshi / Dr. N.A. Koujageri

Editorial Board

Dr. Hasankhan K. Kulkarni / Dr. Shrinivas V. Shenivi / Dr Shyam Gayakwad Smt. Afreen Hallur / Shri S.M. Holi / Smt. G.A. Akki / Smt. Shilpa Naikar Smt. Shweta / Shri B.S.Beerannavar / Shri M.C.Hadimani Shri Mohan Benachmaradi / Smt.Sunanda Hatti

- Editing of the Research Journal is processed without any remittance. The selection and publication is done
   after recommendation of subject expert referee.
- 2. Thoughts, language, vision and example in published research paper are entirely of author of research paper.
  It is not necessary that both editor and editorial board are satisfied by the research paper. The responsibility of the matter of research paper is entirely of author.
- In any condition if any National / International University denies to accept the research paper published in the Journal then it is not the responsibilities of Editor, publisher and Management.
- Before re-use of published research paper in any manner, it is compulsory to take written acceptance from Chief Editor, unless it will assumed as disobedience of copyright rules.
- All the legal undertaking related to this journal is subjected to be hearable at Lucknow jurisdiction only.

International Journal of Scientific & Innovative Research Studies

ISSN: 2347-7060 (Print) | ISSN: 2454-1818 (Online)

Welcome to IJISSHR

International Journal of Innovative Social Science & Humanities Research is a Quarterly international multidisciplinary peer Reviewed refereed research journal. It covers all disciplines including Arts, Science, Commerce, Social-Sciences, Engineering & Technology, Tourism & Management etc... The Languages of Research Paper are English, Hindi & Sanskrit. It is published every month. Researchers are honored with Certificate for research paper. This journal functions as an excellent research paper which focuses on discourse in academics discipline. The scope of articles for our journals includes case studies, theoretical and empirically based research. All manuscript shall be peer reviewed and selection shall be based on the strength of quality, originality and contribution to research.

Mission:

Our mission is to contribute to the progress and application of scientific discoveries, by providing free access to research information (in future online) without financial, legal, of technical barriers. The journal stresses on academic excellence, research rigor and collaborative scholarly efforts.

- To recognize the achievements of researchers, research leaders and research institutions;
- To disseminate, publish and utilize multidisciplinary and discipline-specific journals.

Objectives:

- To publish original innovative and novel research articles
- 2. To encourage scholars to write their research ideas.
- To encourage scholars to write high quality research papers.

Motto:

- To recognize world Wide
- 2. Expert Double blind Peer-Review
- 3. Fast and Quality Publication

Benefits:

- Certificate of Excellence
- 2. High Quality Print Copy of journal at your postal address
- 3. Additional PDF copy @your email

Discipline Covered:

Excovers all disciplines including Arts, Science, Commerce, Law, Nursing, Pharmacy, Performing Arts, Natural Sciences, Physical Education, Architecture, Fine arts, Education, Engineering and technology, Humanities, Social Sciences, Tourism Management, Business Administration, Agriculture, Library and Information Science, February Veterinary Sciences, Computer Application/IT, Business Studies, Accounting and Finance, Literature, etc.

	on ಭಾರತಿ ಎಕ್ ಗೆಲ್ಲಿ	64
14. ಕುವೆಂತು ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀ	ಪೊ. ಮಂಡಲೀಕ ಮಾಡರ	09
15. ಕುವೆಂದು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ : ದಲಿತ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಚಿಂತನೆ."	da, monore and	11
	on votied wor mode	01
16. ಕುವೆಂದು ಅವರ ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ	ರಾ. ಎನ್. ಆರ್. ಸದಶೀಕರ	
17. ಅಂತರ್ ತಲೆಮಾರುಗಳ ಸಂಘರ್ಷ	ರ್ಣಾಎಚ್. ದಿ. ಮಹಾಂತೇಕ	0.4
18. ತಾರುಣ್ಯಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಹೊಂದಾಣಿಕೆಯ	कार्यमध्य विकास	09
19. ಕುವಂದುರವರ 'ಮತ-ಮತಿ' ವೈಚಾರಿಕವಿಚಾರರಾರಗಳು	ರಾ ಪರಾವತಿ ಎರ್ ಚಿತ್ರಕೋಟ	11
	mony an acres	01
20. ಕುವೆಂದು ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿಂತನೆ	ಡಾ.ಪಶಿಕಲಾ ದಂಡಗಿಮಠ	04
21. ಕುವೆಂದು ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಚಂತನೆ	D1.00.00 D1.00.00	09
11. ಕುವೆಂದು: ಮನುಜಮತ ವಿಕೃತನ		11
23. ಜದೆಂದು ಪ್ರಕೃತಿ ಚಿಂತನೆ	ಡಾ ಮಂದುಳಾಕ್ತಿ ಎಲ್	01
44 2 Map 447,41	ಡಾ, ಸವಿಶಾ ಕೊಟಬಾಗಿ	100
್ಕ ಫರೆಂದು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬಳಗಾಗಿಗೆ	ರಾ.ಕೆ.ಕುಸುಮಾರ್ದೆವಿ	04
ಸೆಲ್" ಬಿ. ಐವೆಂಪುಂಪರ 'ಜಲಗಾರ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯ ಹಾಗೂ 26. ಇವರನ್ನ ನಟಕರಿಕ ನೆಲೆಗಳು	ಡಾ. ಕೆ. ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾರ	09
26. ಕುವಂಪುರವರ ಕ್ರೀಣವಾನ್ಯ' ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕೆ 27. ಕುವಂಪುರವರ 'ತ್ರೀಣವಾನ್ಯ' ಕವಿತೆಯಲ್ಲಿ ವೈಚಾರಿಕೆ		11
HEROTALIAN SHEET HAVE	ಡಾ.ಅರುಂಧತಿ ಎಫ್.ಬದಾಮಿ	01
	ರಾಮರೆಡ್ಡಿಕೆ.	
THE WHOLES REPORTED	ರೂಪ ಜೆ. ಎಂ	04
30. ಸ್ವಾತಂತ್ರ ಚಳುದಳಿಯಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದ ಬಹಳು	ಡಾ. ಪಿ. ನಾಗಭೂಷಣಗೌಡ ಹೈದರಲಿ ಎಂ	09
गाउँ 31. काश्वरक गर्नाप कार्च	ಮಾಲತೇಶ ಮಾಚೇನಪಳ	11
Treated they seed theoderning the	ಲಕ್ಷ್ಮಿದೇವಿ. ಇ	01
33. ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯಗಳ ನಿರ್ಮಾಸ	ಡಾ. ನಾಗರಾಜು ಎನ್ ಡಾ.ಮಂಜಣ್ಣ ಪಾ. ಜಂಗವಾಡ	04
್ಕ ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಜ್ಯ ಸರಕಾರಗಳ ನಡುವಿನ	ಯುವರಾಜ ಎಂ. ಹಿತ್ತರ್	09
ಸಂಬಂಧಗಳು 15. ಭಾರತದ ಒಕ್ಕೂಟ ದೈವಸ್ಥೆ ಮತ್ತು ಸಮಕಾಲೀನ		
ನಿರೋಪಣೆಗಳು 36. ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ "ಅಹಿಂದ" ಚಳವಳಿಯ	ರಘುವೀರ್	11
term of	ಬಸವರಾಜ ಮಾಲಿಪಾಟೀಲ್	01
37. ಡಿಜಿಟರ್ ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಮತ್ತು ಅವರ ಭವಿಷ್ಯ	ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಎನ್	04
38. ಕುವೆಂದುರವರ ವೈಚಾರಿಕತೆಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವ ಮಾನದ ಪ್ರಚ್ನೆ	ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಎಸ್.ಕಟ್ಟಿಮನಿ	09
39. ಸಾವಳಗಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟಗಾರ ಶ್ರೀ ಕಾರೋಧನಗಾಗ ನಾಂದೇಕರ	100	
ಸುರೇಂದ್ರತಮ್ಮಣ್ಣ ನಾಂದ್ರೇಕರ ಅ. ಜಮಖಂಡಿ ತಾಲೂಕಿನ ಬಿದರಿ ಗ್ರಾಮದ ವೀರ ಸ್ಥಾತಂತ್ರ ಮಹಿಳೆ : ಶ್ರೀಮತಿ ಪದ್ಮಾವತಿಬಾಯಿ	್ವರ್ಧ್ಯವರ್ಣ ಪ್ರತ್ಯಾತ ಅತಾ ದದ್ದಿ ಆಕ್ಷ್ಮ ಅಥ್ಯಾಪ್ತ	11
ವಾಮನರಾವರೇಸಾಯಿ (ಬಿದರಿ) ೫: ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಚಳುವಳಿಗೆ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಹಿಳೆಯರ ಕೊಡುಗೆ	ರವಿ ಪಾಟೀಲ	09

京 高 高 年 大大 日 女

Back Back Back

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ: ನಿಸರ್ಗದ ಉಲಿ ಚಿಂತನೆಯ ಸೆಲೆ

ಲೀ: ಡಾ: ಸವಿತಾ ಕೊಟಲಾಗಿ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಕನ್ನಡ ವಿಭಾಗ ಶ್ರೀ ತರಣ ಮಲಿಯಚಂದಯ್ಯ ಡಾ: ಬಿ.ಆರ್.ಅಂಬೇಡ್ಕರ ಸ್ಥಾರಕ ಎಕೆಕೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಕಲೆ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯ ಮಹಾವಿದ್ಯಾಲಯ ಗಂಗಾಧರನಗರ, ಹುಬ್ಬಳ್ಳ-೨೦

"ಸತ್ಯಂ ಶಿವಂ ಸುಂದರಂ" ಎಂಬುದು ಭಾರತೀಯ ತತ್ವಶಾಸ್ತ್ರದ ಮಹತ್ವದ ಚಿಂತನೆಯಾಗಿದೆ ಹಲವು ದಾರ್ಶನಿಕರು ಇದರ ಅರ್ಥಗಳನ್ನು ವಿಭಿನ್ನವಾಗಿ ಅರ್ಥೈಯಿಸಿದ್ದಾರೆ.ಒಟ್ಟಿಗೆ ಮಾನವನು ಸೌಂದರ್ಯನುಭೂತಿ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂದರೆ ಸತ್ಯ ಕೋಧಕನಾಗಿ ನಿರ್ಲಿಶ್ವ ಛಾವದಿಂದ ಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಬೇಕು.ತ್ತಿತ್ವಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಭಾವ-ರೂಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತತೆ ಪಡೆದು: ನಿರ್ಮಲ ಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ತ್ರಮದಲ್ಲಿ ತಲ್ಲೀನರಾಗಿರುವದು.ಅಲ್ಲಿ ನಿತ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಅವಿರ್ಭಸುತ್ತದೆ. (ಸತ್ಯ-ತ್ರಿತ್ಯಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಭಾವ ರೂಪಗಳಿಂದ ಮುಕ್ತತೆ ಪಡೆದ ಸ್ಥಿತಿ, ಶಿವಂ-ಪರಿಶುದ್ಧವಾದ ಕ್ರಮ, ಕಾಯಕ, ಸೌಂದರ್ಯ-ಅನಂದದೇವರು ಸಂತೋಷ] ಇಂತಹ ಸೌಂದರ್ಯದರ್ಶನ ಕವಿ ಪ್ರಕೃತಿ ಮೂಲಕ ಪಡೆದಿದ್ದಾರೆ.ಪ್ರಕೃತಿಯ ಎಲ್ಲ ಚಲುವನ್ನು ಅದರ ಸಹಜ ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ನೋಡಿ ಕವಿ ಮನ ವಿಸ್ಥಯಗೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗೆ ಆರಣ್ಯದ್ರವ್ಯವಾಗಿ ವಿಸ್ಥಯಕಂಡು ಅನುಭವಿಸಿ ಅನಂದನಭೂತಿ ಪಡೆದಿ ದಾರ್ಶನಿಕಿ ಕನ್ನಡದ ಮಹಾನ್ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರು ಕಾಡಿನಿ ಕವಿಯೆಂದೇ ಪ್ರಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಕವಿಗೆ ನಿಸರ್ಗದ ಚಲವು-ಒಲವು-ಬೆರಗುಗಳು ಅವರ ಪ್ರತಿ ಚರಾಚರಗಳ ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ಕವಿ ಅಂತಃಸ್ಥುರಣೆಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. ಹೀಗೆ ನಿಸರ್ಗ ಕಂಡು, ನಿಸರ್ಗವನ್ನೇ ಉಂಡ, ನಿಸರ್ಗದ ಕುರಿತು ಪ್ರತಿಮಿಸಿದ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಚಿಂತನೆಯ (ವಿದ್ಯುತ್ ಪ್ರವಹಿಸಿದೆ) ಸೂರೃತೇಜ ಪ್ರಕಾಶಿಸಿದೆ; ಪ್ರಖರ ವೈಚಾರಿಕಕಾಂತಿ ಕಂಗೂಳಿಸಿದೆ. ಅವರ ಸೈದ್ಯಾಂತಿಕ ನಿಲವುಗಳು, ಹೊಸ ಚಿಂತನೆಯ ಮಾದರಿಗಳು, ನಿಸರ್ಗವೆಂಬ ಪ್ರತಿಮೆ ರೂಪಕಗಳ ಮೂಲಕ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಂಡಿವೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆ ಅವರು ಕುವೆಂಮ ಅವರನ್ನ "ಯುಗದ ಕವಿ ಜಗದ ಕವಿ" ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆಂದು ತೋರುತ್ತದೆ. 'ಮನುಜಮತ', ವಿಶ್ವಪಥ, ಸರ್ವೋದಯ, ಸಮನ್ವಯ ಮತ್ತು ಫೂರ್ಣದೃಷ್ಟಿ-ಪ್ರತಿ ಮನುಷ್ಟನಲ್ಲಿ ಉದಯವಾಗಬೇಕೆಂಬುದು ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಆಶಯ, ಪ್ರಸ್ತುತ ಲೇಖನದ ಉದ್ದೇಶ ನಿಸರ್ಗದ ಪ್ರತಿಮೆಗಳಿಂದ ಕಟ್ಟಿದ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ (ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ) ಚಿಂತನೆಯ ಸೆಲೆ ಅಭಿವೃಕ್ತಗೊಂಡ ಸ್ವರೂಪವನ್ನ ತಿಳಿಸುವರಾಗಿದೆ.

"ಸಗ್ಗದ ಬಾಗಿಲು ಅಲ್ಲಿಹುದಣ್ಣಾ ನುಗ್ಗಿದರಲ್ಲೇತೆರೆಯುವುದಣ್ಣಾ ಹಕ್ಕಿಯ ಟುವ್ಹಿಯೊಳವಿತಿದೆಯಣ್ಣಾ ಹೂವಿನ ಬಣ್ಣರೊಳಡಗಿದೆಯಣ್ಣಾ ದುಡಿಯುವರೈತನ ನೇಗಿಲೊಳಡಗಿದೆ

ನೆಗಿಲ ಗೆರೆಯೇ ಸಗ್ಗದ ಹಾದಿ ಕರ್ಮವೆ ಬಾಗಿಲಿಗೊಯ್ಯುವ ಬೀದಿ ಹಕ್ಕಿಗಳುಲಿಯಲು ಹೂವೂಗಳಗಳಲು

ಪುರಾಣ ಕಲ್ಲಿತ ಸ್ವರ್ಗ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ಇಹ ಜೀವನದಿ ಕರ್ಮದ ಫಲವಾಗಿರುತ್ತದೆ.ಒಳ್ಳೆಯ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ಸ್ವರ್ಗ,ಕೆಟ್ಟ-ಶಾಪದಂತಹ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರೆ ನರಕ ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ನಂಬಿಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿದೆ.ಅಂದರೆ ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಸುಖ

ದೊರೆಯುತ್ತದೆಂಬ ಕಲ್ಲಿತ ನಂಬಿಕೆ ಇವೆ.ವಿಶ್ವರ ಎಲ್ಲ ಚಲವು- ನಲಿವು -ಒಲವುಗಳ ನಲಿ ಸ್ವರ್ಗವೆಂಬುವ ಮಾನವ ಕಲ್ಲಿಕ ನಂಬಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬದುಕುವ ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಿತ ಕವನದಲ್ಲಿ ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ.ನಿಜ ಸ್ವರ್ಗದ ಸುಖ ಹಕ್ಕಿಗಳ ಗಾನದಲ್ಲಿ, ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣ ಹೂವಿನ ಸೌಂದರ್ಯದಲ್ಲಿ,ದುಡಿಯುವ ರೈತನ ನೇಗಿಂದಲ್ಲಿ, ಆರಳಿ ನಿಂತಿರುವ ಹೂವುಗಳಲ್ಲಿ, ತಾಮಿಯ ಕ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರೀಪರ್ಕ್ ಎಂದರ್ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಅಂದರೆ ಸಾಕಾರಾತ್ಮಕ ಮಾತು, ಸತ್ಯ, ಕರ್ಮ(ಕಾಯಕ), ಪ್ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಟರ್ಗ ಸುಖ ಕಾಣುತ್ತೇವೆ, ಹೊರಕು ಗುಡಿ-

ಗುಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಮಣ್ಯದ ಪುರೋಹಿತ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಆಚರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರ್ಗ ಸುಎ ಕಾಣರು. 'ಅಹಂ ಬ್ರಹ್ಮಾಸಿ,' ಅದ್ವೈತ ಆಧಾರವಾಗಿರುವ 'ಸತಂ ಶಿವಂ ಸುಂದರಂ' ಅನ್ನುವ ತತ್ತಕ್ಕೆ ದಾರ್ಶನಿಕರು ಹೆಚ್ಚು ಮನ್ನಣೆ ವೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಸತ್ಯ ಸತ್ಯವೇ ಇದರಲ್ಲಿ ಯಾವುವೇ ಕಲ್ಪನೆಗಳಿಲ್ಲ ತ್ರಿತ್ವಗಳಿಂದುಂಟಾದ ಭಾವ ರೂಪಗಳಿಲ್ಲ. ಸತ್ಯ ಸಾಕ್ತಾತ್ಮಾರದಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರತ್ಮಕಗಳ ಭಾವ ಆಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಹೊರತೊಮ್ಮುವ ಮಾತು "ಪಕ್ಷಿಯ ಟುವ್ವಿಯಾಗಿದೆ" ಶಿವಂ ಎಂದರೆ ಕ್ರಮ/ಸಮ್ಮಣ. ಆತ್ಮಮೂಲ್ಯವಾದುದು. "ಸುಂದರಂ" ಎಂದರೆ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಿದೆ. ಮನುಜ್ಞನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಅರುಳುವಿಕೆ ಆನಂದ ಸಂತೋಷಗಳಾಗಿವೆ, ನಿಸ್ಕಾಮ ಪ್ರೀತಿ, ನಿಸ್ಕಾಮ ಕಾಯಕ, ಸಾತ್ರಿಕ ಚಿಂತನೆಯ ಉಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯಾಸುಭೂತಿ ಇದೆ.ಆ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವವೇ ಸಗ್ಗರ ಸುಖವಾಗಿದೆ.ಅಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಮಾನವನೂ ತನ್ನ ಅಂತರಂಗದ ಅನಂದರನುಭೂತಿ ಪಡೆಯುವ ಸ್ಥರೂಪ ಅರಿತಾಗಲೇ ಸಗ್ಗದಂತ ಸೌಂದರೃ ಸಾಕ್ಷಾತ್ಮರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯೇ ಮೂಲ ಸೌಂದರ್ಯದ ಪೂರ್ಣ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯುವ ಪೂರ್ವ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಯಮಯಾತನೆಗಳನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ರೀತಿಗಳು, ನಿರಂತರ ಪ್ರಯತ್ನಗಳನ್ನು ಕವಿ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ.

"ಹೂವಿನ ಸೊಬಗನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನಾನು ಕೋಮಲವೆನ್ನುತ್ತಾ ಮುತ್ತಿಡುವೆ ಹೂವಿನ ವೆಂಪಿಗೆ ಬಾಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಾ

ಮೊಳಕೆಯ ಗೋಳನು ನೀನರಿಯೇ" (ಸಮಗ್ರ ಕವನ ಸಂಕಲನ ಸಂಮಾತಿಟ-೧,ಮಟ-೭೬)

ಪ್ರಸ್ತುತ ಸಾಲುಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದ ಹಿಂದಿರುವ ಸತ್ಯ ಶೋಧಿಸುತ್ತದೆ; ಏತ್ತುವ ಬೀಜದಿಂದ ಅದರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಂತುರಗೊಂಡು ಸಸ್ಯವಾಗಿ, ಗಿಡವಾಗಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಹೂ ಬಿಡುವ ಚಲನೆ ನಿರಂತರ ಸಾಗುತ್ತದೆ.ಸದಾ ಪ್ರಯತ್ನಶೀಲತೆಯ ಗುಣ ಮತ್ತು ಸತತ ಪರಿಶ್ರಮಗಳಿಂದ ಸೌಂದರ್ಯ ಪಕ್ಷಗೊಳ್ಳುತ್ತದೆ.ಇದು ಪ್ರಕೃತಿ ಸಹಜ ವ್ಯಾವಾರ. ಇದರಂತೆ ಮಾನವ ತನ್ನ ಸಾಧಾನಾ ಸಿದ್ಧಿ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಮೊಳಕೆಯ ಗೋಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವರು ಸಹಜ.ನಿರಂತರ ಸಾತತ್ಯಸದೃಢ ಸಂಕಲ್ಪ ಸ್ಥಿರತೆಗಳಿಂದ ಹೂವಿನಂತಹ ಸೊಬಗನ್ನು ಹೊಂದಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

"ವಸಂತ ವನದಲ್ಲಿ ಕೂಗುವ ಕೋಗಿಲೆ ರಾಜನ ಬಿರುದನು ಬಯಸುವದಿಲ್ಲ ಹೂವಿನ ಮರದಲಿ ಜೇನುಂಬುಳುಗಳು ಮೊರೆವುದುರಾಜನ ಭಯದಿಂದಲ್ಲ ವನದೇಕಾಂತದಿ ಪೇಕ್ ನವಿಲೆಡೆಯಲಿ ಮಯೂರ ನೃತ್ರೋನ್ನೆತ್ತ ವಿಲಾಸಕೆ ರಾಜನ ಕತ್ತಿಯ ಗಣನೆಯೆ ಇಲ್ಲ

ಕತ್ತಲೆ ಮುತ್ತಿದ ಬಾನಲಿ ಮಣುಕುವ ತಾರೆಗೆ ದೊರೆಯಾಣಕಿ ತೃಣವಿಲ್ಲ ವಿಶ್ವವ ಮೂರ್ತಿಯ ಸಖನಾಗಿಹನೈ ಕವಿಗೆರಸುಗಿರಸುಗಳ ಋಣವಿಲ್ಲ ಅವನಗ್ನಿ ಮುಖ

ಪ್ರಳಯ ಶಿವಿ."(ಸ.ಕ.ಸಂ ಸಂಘಟ-೧,ಮಟ-೧೩೨)

ನಿಸರ್ಗದ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿಮೆ, ಸಂಕೇತಗಳನ್ನಾಗಿ ಬಳಸಿದ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ (ಸಾಹಿತ್ಯರ🕥 ಶ್ರಬುದ್ಧ ಚಂತನೆಯ ಪ್ರವಾಹ ಹರಿದಿದೆ. ನಿಸರ್ಗದಡಿಯಲಿ ಸುಮಧುರವಾಗಿ ಹಾಡುವ ಕೋಗಿಲೆ, ಸುಂದರವಾಗಿ ಆರಳಿಯಾ

ಸೂಧಿಗಳು, ರಾವರೋಹಕರಾಗಿ ವರ್ತಿಸುವ ನರ್ಮಗಳು, ಆಕುಕರಲ್ಲಿ ತೇಲುವ ರೋಪಗಳು, ಹೊಳೆಯುವ ಬೆಳಗಿಂಗಳು. ಮೇಲಾಜ್ ಸಿರ್ಮಾಣ್ಯ ಕಂಗೋಳಿಸುವ ಎಂದು ಎಂದುವ ಅಕ್ಷೆಗಳು. ಇವು ಸ್ವಕ್ತಕಾಡಿಸುವ ಮತ್ತ ಪರಿಸರದಲ್ಲಿ ಬೆರಡ and though themas minute searches toad ectoos by thereto an other south them. es custo mas and convisor especial people men school den en us outed merce mercan musica mar appropriate contraction when return and a second ಮತ್ತು ಮತ್ತರರ್ಮ ಸಮಧ್ಯಯವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕೆಲವೊಂದು ಅನೇಚಿತ್ರದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದೆ ಸಮಾಜನ ಶುದ್ಧಕರಣದ ಹೋಗೆ ಹೊತ್ತ ಕವಿಗಳು ಯಾಟ ಯಾ ಭಾರ್ಗಳಿಂದ ನೆರಳ ಭಾರದು, ಮೋಳದ ಸಾಳಗಾಗಿ ಅಗಾಲವಾದ ಪ್ರತಿವಾ ಸಂಪನ್ನತ ಒತ್ತೆಯಾಡದೆ. ಸ್ವಚ್ಚಂದ ಮುಕ್ತತೆಯಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೃಷ್ಟಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಪ್ರಸ್ತುತ ಕರ್ಷ ದಿಂದುತ್ತದೆ ,ಎಟ್ಲಿಮಾನ್ ಜೊಯ್ ಕಿರ್ಪ್ ಇಲಕ ದಿರಲಕದ ಮಾಕಾಕ ಕರ್ಕಾ ವಕ್ಷಿಕೆಗಳ ದರ್ಭಿಸಮುಲ್ಲ ,ಎಟ್ಲಿಮಾನ್ನ ಎಂಬುದು ಕೋರಾಗ್ನಿಯ ರಾವ ಸಾರ್ವತ್ರೀ ಹಿತವನ್ನುಂಬು ಮಾಡುವ ಸಾಕ್ಷಿಕರ ಕೋಪಗಳು ಹೊಸ ಪರಿವರ್ತನೆ-ವರ್ತನೆಗಳನ್ನು, ಹೊಸ ಹೊಸ ಅಲೋಚನ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುತ್ತದೆ.ಅಂತರ್ಯ ಪ್ರಲಯಗಳು ಹೊಸ ಯುಗಗಳಿಗೆ ಗಾರದಿ ಅಗುತ್ತವೆ ಅಡಳಿಕ ವರ್ಗದಕ್ಕೆಯಾ, ದರ್ಭಾಕಕ, ಬಡವರ ಮೇಲಿನ ಕೋಷಣೆ, ಪರರ ಹಿಂಸಿಸಿ ಹಣದೋಚುವ ಪರಾಕ್ಷಮದ ದ್ಯಾಂತ್ರಬ್ದೆ ಮಾಡುವ ಎನೆಡಸರಿಗೆ ಕನಿ ,ನಿಟಿ'ಯನ್ನು ಬೆಗೆಯ ಮಾನ್, ಯಾಟರ್ಪ್ಯಂಗಾರ್ ಪ್ರಸ್ತಿಕ ಕನ್ನತ ರ್ಧಾಸತ್ತದೆ.ಯಾವ ಹಂಗಿಲ್ಲದೆ ಕವಿ ಹೃದಯ ಹೊಸ ಸೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿ ಶೋಷಣೆರಹಿತ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣ ವಿನಮದ ಗುಂ ಅನುರಣಿಸಬೇಕು. ವ್ಯಕ್ತಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ನೀಡಿ, ವರ್ಗ-ವರ್ಣ-ಲಿಂಗ ಬೇಧರಹಿತ ಸಮಾನಕೆಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸುವವರಿಂದ ಸರ್ವೋದಯವಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುತ್ತದೆಂಬ ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಆಶಯ.

"ಮಲೆಯನಾಡು ಬನಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗುದ ಬಾಲನೆಲೆಯುತಿರಲು ಆರಿಯದಂತೆ ಹೆಡ್ಡೆಯಟ್ಟು ಬೆನ್ನ ಹಿಂದೆ ನೀನು ಬಂದೆ ಕೆಬ್ಬದಂಗನೇ ನಿನ್ನ ಫುಣ್ಯ ಸಂಗ ಲಭಿಸಿ ಧನ್ಯನಾದನು! ನಿನ್ನಕೂಡ ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಗಣ್ಯನಾದೇನು ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜನಕೆ ಮಾನ್ಯನಾದನು" (ಕೊಳಲು–ಮ–೬)

ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಕನಂತೆ ತಿರುವೆ ಬೇಡಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಮುಗ್ನ ಬಾಲಕ ಕಬ್ಬದಂಗನೆಯ ಸಖ್ಯದಿಂದ ಗಣ್ಯನಾಗಲು, ಮಾನ್ಯನಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಾದುದು ಮಲೆನಾಡಿನ ನಿಸರ್ಗದ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭವ ಮತ್ತು ಅಂತರಿಕ ಆನ್ವೇಷಣೆಗಳಿಂದ, 'ಅಲ್ಲಗಳೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಜನಕೆ ಮಾನ್ಯನಾದನು'-ಎನ್ನುವಲ್ಲಿ ಕ್ರೇಣಿಕೃತ ಸಮಾಜ ರಚನೆಯನ್ನು ನವಿರಾಗಿ ಅಲ್ಲಗಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ತಿರುಗುತ್ತಿದ್ದ ಬಾಲಕ ಗಣ್ಯ ಮಾನ್ಯರಾಗಿ ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಚಾರಿತ್ರಿಕ ಮಹತ್ವ ದೊರೆತಿದೆ.

ನಿಸರ್ಗದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ಕವಿ ಮನಸ್ಸಿನ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೂ ತಾರಾತ್ಮೃತೆ ಇದೆ. "ದಿಗಂತದಿಂದ ದಿಗಂತಕೆ ಹಬ್ಬಿದೆ ವಿಶ್ವವಕಭೆದೆ

ರಾಂದೆಯತ್ತಿ ಪ್ರವರ್ಥ

ಸಾಂದ್ರ ತಮಂಥದ ಮುಳು ಮುಳುಂಗುತೆ ಕರಂಗಿದೋಲಿದ ರಾತ್ರಿ" (ಸ.ಕ.ಸಂಕಲನ ಸಂಮಟ–೧,ದೇವರು–ಮೂಜಾರಿ)

ಇದು ಒಂದು ರಾತ್ರಿಯ ತಮಂಧತೆ ಅಲ್ಲ ಮಾನವ ಮತಿಗೆ ನಿರಂತರವೂ ಕವಿಯುತ್ತಿರುವ ಅಜ್ಯಾನ ಇಂತಹ ಮತಿ ಕ್ರಮ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಸುಂದರವಾದ ಪರಿಸರ, ತನ್ನಯಗೊಳ್ಳುವ ಸಹ್ಯದಯತೆ ಸೌಂದರ್ಯ ಅಸ್ವಾದಿಸುವ ರಸಿಕತನಗಳಿದ್ದಾಗಿ ಬದುಕಿನ ಸೊಬಗುಂಟಾತ್ರದೆ.ಮತ್ತಿಕ್ಕಬ್ಬ ನಿರ್ಮೂಲನೆಗೊಳ್ಳಬೇಕಾದರೆ ಶ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. "ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಧಮಂ ಭಾವನೋಜ್ಯಲವಾಗಿ

ನೋಡಿದಿಹ ಬಾಳೊಂದು ವಾಳಲ್ಲ! "ಸೊಬಗಿನಲಿ ಶಿವನಿಹನು; ಶಿವನೆ ಸೊಲಗಾಗಿಕನು" ಎನಿಕೊರೆಯೆ ಈ ವಚನ ಪುನರುಕ್ತಿಯಾರೀತು? ಹೇಳನೀತು?

ತತ್ವಂ ಶಿವಂ ಸುಂದರಂಎಂದು ಹಾಡಿದರು. ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯ ಆನಂದಮಯ: ಈ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿರುವ ಮರ್ತೊನ್ನತ ಭಾವಗಳು ಸ್ವರ್ಗ ಸುಖ ಸಂದ-ಚಂದರ್ಗಿ ಶಿವಾರ್ಡ ರ್ನಿ ಸಾಲಿಯ ಕರ್ನಾಟಕ್ಕೆ ಕಿನನಿರುವನ್ನು ಅಂದ-ಚಂದ, ಸೊಬಗುಗಳು ಮೇಲ್ವೊಟ್ಟರ ಭಾವದರ್ಶನದ ರೂಪಗಳು ಇದ್ದ ಸೃಷ್ಟಿಗೊಳಲು ಕರ್ನಾಟಕ್ಕೆ ಕಿನನಿರುವನ್ನು ಅಂದ-ಚಂದ, ಸೊಬಗುಗಳು ಮೇಲ್ವೊಟ್ಟರ ಭಾವದರ್ಶನದ ರೂಪಗಳು ಇದ್ದು ಸೃಷ್ಟಿಗೊಳ್ಳಲು ಕ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದಲೆ ಬದುಕು ಸೊಬಗಿನ ಅರೆಮನೆಯಾಗುವರು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸತ್ತವೆಯ ಸರಸ್ವಾತಿ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಕ್ರಮ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಿಂದಲೆ ಬದುಕು ಸೊಬಗಿನ ಅರೆಮನೆಯಾಗುವರು ಹಾಲಿಸಿದರೆ ಪೂರಕವಾಗಿ ಸತ್ಯವೆಂಬ ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧ ಗುಣ ಅನವರತ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.ಇಂತಹ ಕೆಲ ನಿಯಮ ಹಿಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೆ ಪ್ರಕಿ ಅಂತರಿಕ ಸೌಂಧರ್ಯ ಪ್ರಮಾಣಬದ್ಧ ಗುಣ ಅನವರತ ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.ಇಂತಹ ಕೆಲ ನಿಯಮ ಹಿಸ್ತುಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸಿದರೆ ವೃಕ್ತಿ ಅಂತರಿಕ ಸೌಂದರ್ಯ ದರ್ಶನದೊಂದಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ ಸೌಂದರ್ಯ ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

ವಿಶ್ವದ ಚರಾಚರ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವ ಸೆಲೆ ಇದೆ. ಅವು ಎಲ್ಲವೂ ಜೀತನ ಮೂರ್ತಿಗಳೇ....

ಕಲ್ಲು-ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವ ಸೆಲೆ ತುಂದಿದೆ.ಕಲ್ಲು ಅಜೀತನವಾಗಿದ್ದರೆ ಭವ್ಯ ಮಹೋನ್ನತ ಭಾವ ಒಂದು ರ ಕಿಲ್ಲ ಆರ್ಡ್ ಸಂಘಟನೆಗಳು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಕಿಲ್ಲ ಆದರಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಹಸಿರು ಸೌಂದರ್ಥ ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಕಾಂತಿಯ ಗುಣವಿದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ವಸುಂಧರೆ ನಿತ್ಯ ನೂತನ ಆಕೆ ಚಿರನೂತನ ಗರ್ಭಣಿ.

"ಪಣ್ಣಿಯಾಗಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಧುವಿಯ ಮಣ್ಣು ಶಸಾರ ಸಿರಿಯ ಮೇಯುತ್ತಿತ್ತು

ರಸಾನಂದನುರೂತಿಗೆ ಮೂಲ ಭೂಮಿಕೆಯಾಗಿರುದು ಭವನ ಹಸಿರು ತರುಮರಗಳಿಂದ,ರಸಬಳಿಗಳಿಂದ ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಾರೇಖಾ ವಿನ್ಯಾಸಗಳಿಂದ ಸುಂದರ ಶಿಲ್ಪ ಕೃತಿಕೆಗಳಿಂದ ಅವೃತ್ತವಾಗಿದೆ.ಇದನ್ನ ಅನುಧವಿಸಿದ ಕವಿ ಹೃದಯ ಹಂದರದಲ್ಲಿ ಸವನವೋನ್ಯಜ ಕಾಲನಿಯಾಗಿರುವ ಭಾವ ಬುದ್ದಿಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸಲ್ಪಡುತ್ತಿವೆ. ಹೀಗೇ ಕವಿ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ' ಸಾಕ್ಷಿಭೂತವಾಗಿ ನಂತ ಜ್ಞಾನ ಪ್ರಗಲತಗಳಿಂದ ಮೂಡಿದ ಸಾಹಿತ್ಯ ನಿತ್ಯ ನೂತನವಾಗಿರುತ್ತದೆ.ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿ ನೋಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಕಾರತಕ ಇದ್ದರೆ ಅವರ ಫಲದಿಂದುಂಟಾಗುವ ಭಾವಗಳು ಜೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿ ರಸಮಯವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಗಿಡ-ದುರಗಳು ಕೇವಲ ಹಸಿರು ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ನಿರಸವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ. ದಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬರಿ ನೋವು ಕಷ್ಟಗಳು ಕಂತನ್ನುವ ಸಮೃದ್ಧಿಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳದೇಖ.ಪ್ರತಿ ನಿಮಿಷ ರಸಗಳಿಗೆ ಮತ್ತುಜ್ಞಾನ ಗಳಿಕೆಯ ಗಳಿಗೆಗಳಾದರೆ ಬರುಕು ಮನಗಳಿರಡು

ಸಷ್ಟಾದ್ರಿ ರಟ್ಟ ಅರಣ್ಯದ ಸೌಂದರ್ಯಾನುಭೂತಿಯನ್ನ ಪಡೆದ ಕವಿ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಭಿವೃಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅದರರಟ್ಟ ಸೌಂದರ್ಯಾನಂದದ ನೆಲೆಯಾಗಿ ಬೆಲೆ ಬರುವುದು. ಪ್ರಭಾವತದ ಕುವೆಂಪು ಅವರಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯರರ್ಮ ಮತ್ತು ಪ್ರಕೃತಿಧರ್ಮವಿರಡೂ ಅಭಿನ್ನ ಕಾಡಿನ ರುದ್ರತೆ. ಅದರ ಭಯಾನಕತೆ, ಅದರ ಸೌಂದರ್ಭದ ಭೂಮ, ಅದರ ನಿಸ್ಕಾರ್ಥತೆಯ ಕಾರ್ಯ ವೈಖರಿಗಳು ಕುವೆಂಪು ಅವರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪಾತ್ರಗಳ ಸೃತ್ತಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗಿವೆ. 'ಬೆರಳ್ ಗೆ ಕೊರಳ್'-ಏಕಲವೈ, ಜಲಗಾರ, ಕೂದ್ರ ಕಪಸ್ವಿ ಮುಂತಾದ ಪಾತ್ರಗಳು ವಿಪಿನ ದ್ರವ್ಯದಂತೆ ವಿವೇಕದ ಬಲಿಜ್ಞತೆ. ಪ್ರತಿಭಾ ಸಂಪನ್ನತೆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಚಂತನಗಳು ಪ್ರಸನ್ನ/೧೦೦ಡಿವೆ. ಏಕಲವೃನಿ ಕಲಿಕೆಯ ಹಸಿವು ತನ್ನ ಗುರುವಿವ ನಿರಾಕಾರದಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಸ್ಕಾಮ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಮಾಡಿದ ತಪಸ್ತು (ಪ್ರಯತ್ನ) ಧ್ಯಾನಗಳಿಂದ (ಏಕಾಗ್ರತೆ) ಸಿದ್ಧಿಸಿವೆ. ಕಾಡಿನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗಳೆಲ್ಲವೂ ಏಕಲವೈನಲ್ಲಿ ಅವರ್ಭವಿಸಿದ ಕಾರಣ ನಿಸ್ಕಾಮ–ನಿರ್ಮೋಹ, ನಿರ್ಮತ್ತರ ಗುಣಗಳಿಂದ ಪ್ರರೀವೃನಾಗುತ್ತಾನೆ ಕೂದ್ರ ತಮ್ಮ ಮತ್ತು ಜಗದ ಜಲಗಾರದಂತಹ ಪಾತ್ರಗಳು ಸನಾತನಿ ಧರ್ಮದ ಸಂಕೋಲೆಗಳನ್ನಾ

ಸಡಲುಗೊಳಿಸಿ ಜಗತ್ತಿಗೆ ಪ್ರಖರ ವೈಚಾಂಕತೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದೆ.

"ದ್ರಕೃತಿಯ ಸಂವರ್ಕವರದಿದ್ದರೆ ನಿಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೇರೆ ದಾರಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿತ್ತಲವೆ? ಈ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ ಉತ್ತರ ಹೀಗಿದೆ.ಅದರಲ್ಲಿ ಅನುಮಾನವಿಲ್ಲ ನಾನು ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಬೆಳೆದಿದ್ದು ಕಾಡಿನ ಮಧ್ಯನಾನು ಮೈಸೂರು ಸೇರುವ ಮುನ್ನ ನನ್ನದು ಕಾಡಾ ಕೇವನ.ಅಲ್ಲಿಯ ಪಶುಪಕ್ಷಿಯ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಬಾಳು ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತುಮೀನು ಹಿಡಿಯೋದು,ಹಕ್ಕಿಹೊಡೆಯೋದು,ಶಿಖಾರಿ ಮಾಡೋದು ನನ್ನ ಹವ್ಯಾಸಗಳಾಗಿದ್ದವು,ವಾಲ್ಕೀಕಿ ವ್ಯಾಧನಾಗಿದ್ದಾಗ ದರೋಡ ಹೊಡೆದು ನನ್ನಂತೆಯೆ ಜೀವಿಯಾಗಿದ್ದನಷ್ಟೆ ನಾನು ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಹಾಗೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮಿಕವಾಗಿ

memandorate that and me uses the time that the effect that the manager of tron more regar and necessarians memory tender survivals and see see of mace and make mujered wood minde minde in includingly water ONE SOCIETY OF SHIP ELECTIONS.

Let not not gad, buy shour ogka smit og statowe responsible over saving one many say say makes forwary despectate WIT TOWNS

- and the second second some in the challenger.
- I tidos pero tomos, agrecio, ma escoprimera
- a turner that the territory com-
- V. Love.

0.43

4 14

G hold

BEN NO

PHARE herson.

O ship PERMIT Section. **CAYING** 対心を指摘 的人 LICINE +21F36

153570 of miles * 145 SUME? **KNOOF**

checker

* told mandarents as a or tongeness measurement

ISSN : 2320-0391

-23

साहित्य और संस्कृति

जन ह

Peer Reviewed Journal

हिंदी-कन्नड त्रमासिक पत्रिका ಹಿಂದಿ-ಕನ್ನಡ ತ್ರೈಮಾಸಿಕ ಪತ್ರಿಕೆ

जनवरी-मार्च २०२३

स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय साहित्य का अवदान विशेषांक

सृजन

Peer Reviewed Journal जनवरी-मार्च 2023

'स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय साहित्य का अवदान'

कर्नाटक विश्वविद्यालय, हिन्दी विभाग द्धारा 24-25 मार्च 2023 को आयोजित अंतर्राष्ट्रीय संगोष्ठी का विशेषांक

अतिथि संपादक

प्रो. सीताराम के. पवार

अतिथि सह-संपादक

डॉ. झड. ए. गुलगुंदी

अतिथि संपाइक मंहल

डॉ. मालतेश बसम्मनवर

हाँ. एल. पी. लमाणी

डॉ. शीला चौगुले

96	्रपेमधन्द की कहानियों में स्वतंत्रता उन्दोलन		all after servers	685.00
97		•	का साला मास्कर	217
98	स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय कवियों का योगदान	:		220
	स्वतंत्रता संबाम में भारतीय कवियों का योमदान	૽	श्रीमति युति मंत्रिकार	223
	स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय स्वतंत्र सेनानियों	•	menti diti vimasi	226
100	का योजदान		श्रीमती वैश्ववती जावव	229
101	। रखतंत्रता संक्राम और प्रेमचंद		डॉ. विइलगीहा खानगीहर	231
	2 आजादी के आंदोलन में भारतीय सिनेमा	_	al registration deviation	231
102	का योगदान		श्रीमली वहीदा काऊकजी	232
103	 स्वतंत्रता संग्राम में साहित्यकार का योगदान 	•	डॉ ई नागरत्न	235
104	स्वतंत्रता संब्राम में भारतीय पत्रकारों का योमदान		प्रो. एम.बि. अलगवाडी	237
105	स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय कवियों का योगदान	٠	अधिरा एम. आर	239
106	'हिन्दी कविताओं में राष्ट्रीयता	•	हों. श्रीमती सी. एन. होम्बाली	241
107	रवतत्रता संग्राम में राष्ट्रवादी साहित्य की भूमिका	•	डॉ. चैत्रा एस.	243
108	स्वतंत्रता संद्राम के समय हिंदी नाटक और			
	आपातकाल में अलखनंदन की उपस्थिति	•	चन्द्र पाल	245
109.	स्वतंत्रता संग्राम में वीरांगनाओं का योगदान	•	डॉ. मालतेश एस. बसम्मनवर	248
110.	स्वतंत्रता संद्राम में साहित्य और सिनेमा	•	ममता एस. शिरमंबी	250
111.	भारतीय स्वतंत्रता आंदोलन में हिन्दी कवियों			
	का योगदान	•	डॉ. नागरत्ना. के	252
112	स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय पत्रकारों			
	का योगदान	•	करुणालक्षमी के.एस.	255
113.	स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय साहित्य			
	का अवदान	•	डॉ. मैत्री सिंह ठाकुर	257
114.	क्वेंपु का नाटक 'बलिदान': एक विवेचन	•	थ्री, प्रदीप वा राठोड	259
	स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय सेनानियों			
	का योगदान	•	Pooja Parashakar	261
	स्वतंत्रता संग्राम में भारतीय हिंदी कहानिकारों			
	की भूमिका	•	रीमा	260
	भारतीय स्वतंत्रता संग्राम मे बिलासपुर के			
1.66	CHARLES STREET, STREET		22-12-12-12-12-12-12-12-12-12-12-12-12-1	11.22

पत्रकारों व साहित्यकारों का योगदान

अतुल कुमार मिश्र

266

• डॉ. शीला भारकर

प्रेमचंद्र की कथा लेखन का प्रारंभ देश मित के कहानीयों े हुआ जिसका सभी दृष्टियों से अनुरोक्त विकास होता गया। ेमचंद्र का पहला कहानी संग्रह 'सोजे-वतन' बा। इस संग्रह ही कहानियों में देशमंकि का भाव मिलता है। देशपेम की ऐसी ≅हानियां उस समय हिंदी-उर्द किसी भाषा में नहीं लिखीं नर्द थीं। देशप्रेम की कहानी की शुरुजात वहीं से होती है। इसकी ्क कहानी 'द्निया का सबसे अनमोल रतन' का अतिम वाक्य है, खून का वह आखिरी कतरा जो वतन की हिफाजत में गिरे, द्विया की सबसे अनमोल चीज है। 'द्विया का सबसे अनमोल रतन' एक ऐसे आशिक की कहानी है, जो कि अपनी प्रेमिका का प्रेम पाने के लिए तहप रहा होता है। दिलफिनार एक रुक्ता प्रेमी है, वह दिलफरेब से रुक्ता प्रेम करता है। परंतु दिलफरेब उससे कहती है कि अगर तुम मुझसे सच्चा प्रेम करते हो तो मुझे दुनिया की सबसे अनमील चीज लाकर दो। तभी मैं तुम्हें अपने प्रेमी के रूप में खीकार करूँगी। दिलफिगार सबसे अनमील चीज की तलाश में निकल पडता है। मटकते हुए वह काफी दूर चला जाता है। सहसा उसकी नजर हक काले चीर पर पड़ती है। जिसको कांसी की राजा सुनाई गयी होती है। काफी भारी भीड़ वहाँ पर मौजुद र्धी, जो उस काले चीर को देख रही थी। तभी वह चोर फॉसी से उतरा और एक मासूम से लड़के को बले लगा लिया है। और वो काता चोर निसने ना जाने कितनी लागें देखीं थी। उसके औंखों से एक आंस् टपक पक्षा,दिलकिमार को लगा कि यही दुनिया की सबसे उनमोल चीज है। किंतु दिलफरेब ने इसको सबसे अनमोल चीज मानने से इनकार कर दिया। फिर जब वह दुबारा निकल पड़ता है, उसी अनमोल चीज़ की तलाक्षने में तो दिलक्षिणार देखता है। कि एक जीवित महिला विता पर बैटी हुई है और उसकी बोद में उसके मृत पति का सिर रखा हुआ। और अपने पति के साथ वह भी उसी अदि। में जलकर राख हो नयी। दिलफिनार को लमा कि इससे कीमती

वस्तु और कुछ नहीं हो सकता। दो सक्ते प्रेमियों ने एक साध अपने जीवन का त्यान किया। वह उस चिता की राहा को लेकर दिलफरेब के पास जा पहुँचा। लेकिन फिर से दिलकरेब ने इसे द्रनिया की सबसे अनमील चीज मानने से इनकार कर दिया। दिलप्रिमार चक कर हार जाता है। और वह सोचता है कि अब अपने प्राण त्यामजे के अलावा उसके पास और कोई दरारा रास्ता नहीं है। वह एक पहाड़ के ऊपर चढ़, कड़ने के लिए जा पहुँचा। तभी उसे एक बुजुर्ग व्यक्ति ने आकर कहा तू क्यूँ ये इज़दिलों वाली हरकरों कर रहा है। मर्द बन हिम्मत मत हार, तुम हिंदुस्तान जाओ। वही तुम्हारा कल्याण होगा। यह सुनकर दिलफिनार पहाड़ से उत्तरा और हिंदस्तान की तरफ चल पड़ा। और जब दिलफिगार पाक की धरती पर पहुँचा। तब वह देखता है कि वहाँ पर कई लाशें पड़ी हुई है। सहसा उसकी नजर एक शिपाही पर पड़ी जो अध्मरा पड़ा था। उसके बदन से लह बह रहा था। जब दिलफ़िजार ने उसके रक प्रवाह को रोकने के लिए उसपर एक कपड़े का टुकड़ा रख दिया तो उस सिप्पर्ही ने कहा कि मैं नहीं जीना चाहता हूँ। मेरे लह का आखरी कतरा मेरे वतन के लिए है। और यही कहकर वह अपने प्राण त्यान देता है। दिलक्रिगार उसी रक्त को ले जाकर दिलकरेब के रामक्ष प्रस्तुत कर कहता है कि वहीं सबसे अनमोल स्तन है।

मुंशी प्रेमचंद की कहानी संग्रह सोजे-वतन जो कि 1908 में प्रकाशित हुई थी। यह वह दौर था, जब हमारे देश के वीर सिपार्टी देश को स्वतंत्रता प्राप्त दिलाने के लिए मैदान में अजादी की जंग तह रहे हैं। स्वतंत्रता आंदोलन के दौरान जब हमारे देश के बीर सिपार्टी मैदान में अंग्रेजों से लोहा ले रहे थे। उस वक्त मुंशी प्रेमचंद बंद कमारे में बैठकर कलम को अपना हथियार बनाकर सोजे वतन की रचना की, जो देशभक्ति की भावना से ओतप्रीत हैं। और यह कहानियाँ लोगों में देशभक्ति की भावना को उनागर करती है तथा अपने देश के वीर रिपार्टियों तथा देशभक्तों के बलिदान को दर्शाती है।

हिंदी शहित्य में प्रेमचंद का महत्त्वपूर्ण स्थान है। इनकी ज्याति उपन्यास समाट के रूप में जाखंत प्रसिद्ध है, जनर च्हें करानी के क्षेत्र में कहानी रखाट कहा जाए तो अतिकारोति। ह होगी। इनके राहित्य में रामाज का ग्रहार्थ का किया फ़िलता है. ऐसा यहार्क जिसमें कोई क्रियमा न हो. जो साध्य १ वह पूरी किसता के साथ कह दिया मंशी प्रेमचंद की शुरुआती रचनाएँ उर्द में लिखी गई हैं। उनका पहला कहानी रांबर 'रोजे वतन' 1908 में 'लमाना' परिका कानपुर से प्रकाशित हुआ, जिनमें 'इनिया का सबसे अनमील रतन', हेरत मरुमूर', 'यह मेरी मातुभूमि है', 'सांसारिक प्रेम और देश प्रेम और 'शोक का पुरस्कार' नामक पाँच कहानियाँ छन्नहीत है। इस संग्रह की केवल एक कहानी 'शोक का पुरस्कार' को डोइकर बाकी रामी कहानियों में देश प्रेम का भाव अभिन्यता हुआ है। प्रेमचंद जी के द्वारा किया नया द्वार प्रकार का लेखन पराधीनता के कात में एक सरकारी मृताजिम के तिए किसी राष्ट्रद्वीह से कम न था। प्रेमचंद ने इस प्रकार का साहर किया जिसके परिणाम स्वरूप मंद्रीज सरकार ने इस सीजे वतन कराती संबद्ध को तबत कर लिया।

हेख मख़मूर कहानी में मसकद एक ऐसा कियाही है, जो कि बड़ी बहाबुरी से अपने मुत्क को आजद कराने के लिए अपनी देखी वोटी का जोर लगाया और अपने मुत्क को स्वतंत्रका दिलायी, तथा तोगों के लिए पेरणा के पात्र बन गए और इसके साथ साथ तोगों में देश भक्ति की भावना जान जी।

प्रेमचंद की कहानी होश महामूर में मराजद एक वीर जांचाज रिपाही है. जो जपने नुत्क की रखा करने के लिए निरंतर प्रचास करता रहता है। मराजद अपने पिता शाहें कमुशद से विरासत में मिली ताज को संजीचे स्वाना चाहता है। यह वह मुत्क है. जिसपर शाह किश्वरकुश की हुकूमत कत रहीं थी, जो कि उसने युद्ध में पराजित कर शाहें बामुरावें से कीन लिया था। जपनी मृत्यु से पहले शाहें बामुरावें अपने मुल्क का ये ताज अपने पुत्र नराकद को बेकर इस बुनिया से अलविद्या कह जाते है। मराकद बहुत ही चीर किपाही होता है।जो कि एक शूरवीर की तरह नैदाल में दुश्मनों से लोहा लेता है। जब मराकद से उसे विरासत में मिली तलवार कीन ली जाती है, तब वह श्रेक मश्चमूर बनकर अपने दुश्मनों की खबर लेता है, जीर अवसर मिलने पर उनपर हमता कर देता है और उन्हें युद्ध में पराजित कर देता है। जिससे मसऊद अपने रामाज्य की प्राप्त कर तेला है, तथा लोगों में उसकी लय-जयकार होने समापी है। स्थानव के क्वारा जपना गामाना प्राप्त करते ही उसकी माँ रिल्वा स्वर्गीरियार तेली है। ऐसे प्रतिम होता है, मानों के जपने पुत्र के प्रिप्त पर तान देवाने की अंतिम जारानु लिए जी रही थी।

मेरा करन में एक विदेश से वापस जारे हुए प्रवासी का अपने देश के पति प्रेम को दर्शामा नगर है। वह अपनी पुसर्जी राह्मी को ताजा कपते हुए अपने वतन के बारे में सोशने तमते हैं। इतने वर्षी विदेश में रहने के बावजूद इन्हें अपने देश से अत्यक्तिक लगाय होता है। इस वाहानी से इस बात का समझात प्रमाण मिलता है कि व्यक्ति करने कितने ही वर्ष विदेश में रहे तोकिन जब वो अपने वतन तीटता है, तो उसका अपने देश के प्रति प्रेम नहीं का त्यों ही होता है।

करानी वहीं मेरा वतन है में एक महाशय जो कि विदेश में निवास करने के लिए वर्त जाते हैं। किंतु जब वो तम्बे अरसे के बाद कपस अपने वतन लीटकर जाते हैं, तब उन्हें सब कुछ बदला-बदला मजर आता है। वो अपने वतन को खोजते हुए यहाँ-सूमते हैं। हर उस जगह पर जाते है। जहाँ से उनकी यादे जुड़ी होती हैं। वहीं जाकर वो अपनी यादी को ताजा करते हैं। अपनी पुराजी दुनिया में खो जाते हैं। उन्हें अपनी जिल्दमी के सारे दुश्य एक-एक करके उनके रामने अती रही और जैसे कुछ क्षणों बाद ओझत हो नयी। कित् उन्हें वह अपना प्यारा भारत नहीं तजता, नद वे घुमते हुए जाते हैं और वो एक आदमी से कहते हैं कि मैं एक मुसाफिर हूँ और मुझे रहने के लिए स्थान चाहिए। वो शहरा उन्हें आगे जाने के लिए कहता है। ऐसे ही सभी लोग जाने बढ़ने की सताह देते हैं। पाँचवा शहरा उनके हाथ में एक मुद्री चना धमा देता है। यह देखकर उनकी आँखों में जीयू आ जाते हैं. वो कहते हैं कि यह मेरा भारत नहीं है जहाँ पर अतिशियों का आदर सत्कार नहीं किया जाता है। वे अपने वतन में ही अपनी आखिरी सांस लेना चाहते हैं. और अंत में वो नंगा के किनारे अपनी एक झोपड़ी बनाकर वहीं रहने तमते हैं। वो अपनी हड़ियां सिर्फ मंगाजी को समर्पित करना चाहते हैं। बच्चों और पत्नी के बार-बार बुलाने पर भी दुबारा वे विदेश नहीं जाते।

समकालीन परिस्थितियों में सोजे वतन का महत्व :-स्वतंत्रता आंदोलन के समय लोगों को इकहा करना एक चुनौतीपूर्ण कार्य हुआ करता था। जरूरत थी तोगों में क्रांति ताने की, लोनों में देश प्रेम की भावना को जगाने की। मुन्हीं के संदंद की कहानियों में जो देशभक्ति की भावना दिखाई चहती है। वह उस समय लोगों में क्रांति लाने का कार्य किया। परिणाम स्वरूप लोग आजादी की लहाई में शामिल होने लगे। अपने मुल्क को आजाद कराने के लिए अपने तन मन के प्रयत्न करने लगे। सोजे बतन ने ना जाने कितने लोगों में इस प्रकार की क्रांति लायी की लोग उनकी कहानियों को पढ़ने के पक्षात वे लोग प्रेरित हुये तथा अपने राष्ट्र को अंग्रेजों की मुलामी से मुक्त कराने के लिए जंग के मैदान में

कूद पहें। स्वतंत्रता पाने की होड में ना जाने हमारे देश ने कितने वीर एवं जवानों को खोया। लेकिन इसी क्रांति ने, इसी नोश और जज्बे ने हमारे राष्ट्र को अंबोजों की मुलामी से मुक्त करवाया। सोजे वतन की कहानियां जैसे दुनिया का सबसे अनमोल राज, मेरा वतन, होख मखमूर, संसारिक प्रेम और देश प्रेम लोगों में राष्ट्रभति की भावना को जजाती है। तथा उन्हें प्रेरित करती है कि वे अपने राष्ट्र के निर्माण में अपना योगदान दें। सोजे वतन ने स्वतंत्रता आंदोलन में लोगों में क्रांति लाने में अपनी अहम भूमिका निभाई।